

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

ОДБОР ЗА ОНОМАСТИКУ

ОНОМАТОЛОШКИ

ПРИЛОЗИ

XVII

Примљено на скупу Одељења језика и књижевности, од 22. јуна 2004. године, на основу реферата проф. др Недељка Богдановића, академика Милке Ивић, редовног члана САНУ, Александра Ломе, дописног члана САНУ, и Слободана Реметића, дописног члана АНУРС

Уређивачки одбор

академик Милка Ивић, редовни члан САНУ, Александар Лома, дописни члан САНУ, проф. др Мато Пижурица, Слободан Реметић, дописни члан АНУРС, и проф. др Љиљана Црепајац

Главни уредник

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД

2004

других примера за тај тип хипокористика, нпр. *Stahovice*. X. закључује на стр. 119 да су ерлафски Словени говорили језиком која представља комбинацију дијалекатских одлика трију географски блиских старословенских споменика: брижинских споменика (названих по месту Фрајзинг у Карантанији), „Прашких“ и „Кијевских листића“ (за ове последње узима да су настали у Панонији око Блатног језера). Даље у свом закључку X. истиче да размотрена имена пружају језичко сведочанство не само о Словенима који су их наденули него и о Немцима, који су их преузели. Вршеће или изостанак неких гласовних промена својствених тамошњем баварском дијалекту пружа елементе за датирање преузећа имена. Парадни пример наведен на стр. 120. представља топоним *Friesenegg*, посведочен тек од XVI в., чије *f* < *v*- за слов. *b*- претпоставља преузеће после 770, а *ie* < *ě* пре 830, те се оно може прецизно датирати у међувреме од око шездесет година. Ово име ипак не представља најранији словенски слој на немачком тлу, јер показује већ извршену ликвидну метатезу у *brěza* < **berza*, за разлику од имена десне притоке Дунава *Perschling* (уп. стр. 20). Даље X. даје сумарне прегледе закона супституције словенских гласова немачким (121 д.) и творбених типова (123 д.), и осврће се на проблем промене граматичког рода при германизацији (125). Ово поглавље завршава се кратким освртом на мотиве именовања (125 д.). На крају књиге приложени су спискови литературе и извора и пописи размотрених имена.

Словенски топонимски супстрат у рано деславизираним областима као ова, фиксиран у хиљаду и више година старим ликовима, није занимљив само за локалну историју, већ пружа драгоцен материјал за поређење свима који се баве дијакроном дијалектологијом и ономастиком на најширем словенском плану. Наравно, под условом да је презентиран на начин на који то X. овде чини. Премда није настала на неузораном тлу,⁵⁴ ова монографија у фактографском погледу увелико употпуњује а у методолошком продубљује досадашња истраживања и свакако може полагати право на улогу узора онима будућим, коју јој аутор у предговору прижељкује.

Jana Pleskalová, Tvoření nejstarších českých osobních jmen (Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, č. 317), Brno 1998, 160 стр.

Свако ко се озбиљно бавио словенском антропонијом познаје велику вредност монографије о старочешким личним именима Јана Свободе (SVOBODA 1964), која славистима широм света већ четрдесет година у великој мери замењује засад непостојећи приручник општесловенског антропонимског фонда и творбе. Недавно је истој теми приступила Јана Плескалова, али са методолошки суженим фокусом. Док је Свободино истраживање обухватило имена забележена до петнаестог века, ауторка је свој захват сузила на имена посведочена у латинским изворима из XI–XIII в., пре почетка старочешке писмености. Њена творбена анализа спроведена је прецизно: обухвата композицију, префиксалну и суфиксалну деривацију, десубстантивне, деадјективне и девербалне антропониме. Природат је абецедни попис анализираних имена,

⁵⁴ Топонимима словенског порекла у Аустрији, међу њима и део овде разматраних имена, бавио се досад и бави се низ истакнутих истраживача у областима славистике и ономастике (чије радове у овој књизи X. користи и наводи); поменимо Валтера Штајнхаузера (Steinhauser), Еберхарда Кранцмајера (Kranzmaier), Ернста Ајхлера (Eichler), Ота Кронштајнера (Kronsteiner) и др.

где уз прочитане облике свуда стоје оригинални записи са назнаком извора (Свобода их по правилу не даје), као и обратни регистар, драгоцен за сагледавање дистрибуције појединих антропонимских основа и суфикаса. Ова обимом невелика монографија не замењује Свободину књигу, али је на користан начин допуњава и у понечем поправља.

Студиј з ономастики та етимологиј 2003, Национална академија наук Украјини. Институт украјинској мови, відповідальний редактор В. П. Шульгач, Київ 2003, 200 стр.

Овај зборник радова посвећен XIII Међународном конгресу слависта одржаном августа 2003. у Љубљани састоји се из три блока прилога: Ономастика, Етимологија, Осврти и рецензије. Нас овде занимају првенствено прилози из првог дела, на које ћемо се укратко осврнути.

Прилог С. О. Вербича бави се неколиким архаичним хидронимима карпатског ареала (из слива Дњестра). Међу понуђеним тумачењима има их која звуче прихватљиво, као *Бричка* ~ **brъkati*, *Жижáва* < *Židjava*, од прасл. **žid-* „мокар, жидак“ (боље него извођење Рудњицког од **žigati*). Везивање хидронима *Мимок* са *мимкиј* „приметан“, прасл. **mětiti* чини се са семантичке стране неизвесно. Објашњење хидронима *Жван* као пасивног партиципа од **žъvati* тешко да доприноси више његовом расветљавању него Трубачовљева претпоставка илирског реликта у вези са срп. *Зеџа* < *Zenta*. За *Кудавецъ* и *Кѹна/Кина* понуђене су „коренске етимологије“.

И. В. Јефименко реконструираше, на прасл. равни, низ деривата корена **sg-*, који би значио „ударати, покретати, клизав итд.“. То чини углавном на основу источнословенског, добрим делом ономастичког материјала, дозвољавајући осим регуларних и такве фонетске развоје као што је метатеза *lg > gl*, не узимајући довољно у обзир другачије могућности интерпретације,⁵⁵ тако да се у исходу цела та породица чини и са формалне и са семантичке стране прилично магловито дефинисана.

Преглед украјинских топонима на *-ач* даје И. М. Железњакова, исправно говорећи о завршетку (финаљу), а не о суфиксу, с обзиром на то да грађа поред различитих изведеница суфиксом *-ач* (сингуларизација ојконимског типа *Сукачи*; метафоре типа *Космач*, *Бородач*; „топонимизујућа функција“, нпр. *Буч-ач* : *виџати*) пружа и вероватне примере поименичења придева на *-атъ* као *ломуватий* : *Ломувач* (39).⁵⁶

О. И. Илиади даје етимолошки коментар неколико словенских топонима на тлу Грчке. Посреди је трећи део рада, чија прва два дела нисмо имали у рукама,⁵⁷ те не можемо дати оцену опште концепције. У овом наставку обухваћени су углавном топоними које наводи Хилфердинг у својој „Историји Срба и Бугара“,⁵⁸ као и пар то-

⁵⁵ Тако пољ. топоним *Sulgostów* (14) сигурно не спада овамо, већ је изворно *Suligostów*, од сложеног ЛИ *Suligostъ* (Нієскулá 1971, 200; Svoboda 1964, 87).

⁵⁶ На стр. 27 помиње и могућност *j*-посесива од ЛИ на **-акъ*, поводом стсрп. топонима *Худач*, који тако тумаче П. Ивић и М. Грковић у ЈОК 2, 103.

⁵⁷ Први је објављен у зборнику у част Ирине Михајловне Железњак, други у претходном броју СОЕ.

⁵⁸ А. Гилфердинг, *История сербов и болгар*, Санкт-Петербург 1868.